

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 10

20. Martiu.

1863.

Auto de Fe

séu pana unde póte merge fanatismulu.

Auto de Fe, trei cuvintiele spaniolesci, care bine întielese sunt in stare se 'ti inghietie sangele in vine, séu dupa impregiurari, se 'ti revólte totu organismulu. Auto de Fe, tradusu mai in romanesce ar insemna actu alu credintiei, séu fapt'a credintiei, sén tribunalu pentru credintia.

Se vedemu dupa fapte istorice, in ce au statutu Auto de Fe, in ce forma s'a manifestatu elu in lume.

Sinódele dela Basilea si Florentia din secululu alu 15-lea in locu se impace si se indrepte lumea crestinésca cea pe atunci stricata si depravata in temeliile sale, numai catu aruncara oleiu pe focu. Din reunirea bisericeloru, acelei resaritene cu cea apuséna inca nu se alésa nimicu, eara grecii se determinara a se face mai bine turci, decatú a recunósce supremati'a papii romanu.

Sinodulu dela Constantia cu imperatulu Sigismundu in fruntea sa crediura cá pe ceretorii reformeloru eclisiastice ii va re'nfrena prin arderea pe rugu a preotulu si rectorulu de univesirtate Joanu Huss si alui Jeronimu dela Praga; eara prin acésta elu aprinse celu mai barbaru resboiu intre boemi si nemti, carele tienú cateva dieci de ani.

In secululu alu 16-lea venira Luther, Calvinu, Zwingli, Socinu si ceilalti reformatori. Catholicismulu apusénu era in celu mai invederatu periculu.

Cei carii confundá catholicismulu cu papismulu precum prea multi ilu confunda pana in dioa de astadi, trantira evangeli'a la o parte si scrisera pe stégurile lorú: supunere séu mórte prin focu, prin sabia si pusca.

Spani'a mai fanaticá din tóte, organisásé si puse

se in lucrare tribunalulu numitu Auto de Fe inca din secululu alu 13-lea. — Noi spre a da o idea mai lamurita despre ceea ce se dice auto de fe, vomu scóte aici cateva esemple mai cu sama din secululu alu 16-lea.

In 21. Maiu din a. 1559 in duminéc'a S. Treim; lumea vedíu la cetatea Valladolid in Spani'a mai multe tribune (amvóne) náltiate in semicercu in piati'a de acolo. Pe un'a din acelea tribune ocupá locu Archiepiscopulu dela Sevilla in calitatea sa de Inquisitor generalis cu totu colegiulu séu calugarescu de inquisitores contra haereticos et infideles. Mai era si alti patru episcopi, precum si colegiile functionariloru de statú in gala. In piatia, pe strate, pe la tóte ferestrele, inca si pe coperisiele caseloru se vedea inghesuita multímea de privitori. Diminéti'a nainte de siese óre in logea regésca ce era postata pe o tribuna separata dinaintea palatulu, intrá cu pompa mare Joan'a regent'a sor'a tiranulu rege Filipu II. impreuna cu principele de coróná Don Carlos, carele pe atunci era de patrusprediece ani, cu archiepiscopulu dela St. Jago de Compostella, cu tóta comitiv'a curtii si cu alta nobilime numerósa. Dupa acést'a pe un'a din stratele pline de ómeni trecéa dela tribunalulu de inquisitiune unu numeru óre-care de arestati paziti de ómeni armati, insociti totuodata de carneficii (gádii, hoherii) inquisitiunii, eara naintea lorú se ducea o cruce invélita in panura négra, cum si stégulu celu rosíu sangeratu alu inquisitiunii, pe carele era scrisu numele papii si alu rege. ui. Acei nenorociti condemnati la mórtea cea mai barbara si mai fiorósa, era imbracati in cate unu sacu de panura vapsita galbinu, numitu san benito (stricatu din sacu bendito), fara maneci, pe capu avea cate o caciula inalta ascútiá eam cá thiar'a episcopiloru apus eni. Manile lorú era legate cu funii

totusi in mani avea facii aprinse de c era verde. La ómenii condamnatii spre a fi arsi de vii se vedea pre vestmentulu si pe caciul'a loru cate unu omu impresuratu de flacari si de draci; la condamnatii spre o mórte mai dom la verfulu flacariloru era intorsu; la cei caroru era se li se daru escn viéti'a, se vedea numai cruci rosii de ale santului Andreiu. Mai la toti condamnatii se vedea urme de torturele cele mai crunte. In fruntea tuturoru prinsiloru stă cinci fratini, dintre carii doi era preotii, eara o sora a loru era calugaritia, eara langa acésta se vedea statu'a unei femei asediata pre o lada de lemn. Acea statua represent a pe mam'a celoru cinci nenorociti, anume Eleonor'a de Biberu, care apucase a muri mai nainte de a fi arsa, trupulu m rtei insa era asediatu in acea lada, pentruc a se fia arsu dintr'odata cu fiii si cu fic'a s'a.

Inquisitorii ucigasi siedea sub unu ceru s u baldachinu precum sunt cele ce stau de asupra tronuriloru regesci si imperatesci. Fatia cu ei er a unu altaru, pe acela crucea cu restignirea, candelabrele cu fachiile, si cu tóte cele recerute la servitiulu liturgiei. Langa altaru era si unu amvonu, pe care acum se sui unu calugaru dominicanu anume Melchior Cano, cunoscutu de invatiatur'a sa ultramunteana si aparatoru cu orice pretiu alu celui mai rigurosu absolutismu papescu, carele apoi se si facu episcopu alu insuleloru canarine. Acelu cano tienu o predica acomodata la omorurile ce era se se faca prin inquisitorii. — Dupa finirea predicei arhiepiscopulu de Sevilla merse la regent'a si la principele elironomu, pe carii ii facu c a se puna ormatorulu juramentu: „Fiindca „este ordinatu prin decrete papesci si prin canone „s nte bisericesci, c a regii se se indat re prin juramentu a naint a credinti'a catolica si relegea crestinesca; pentru aceea Inaltimile V stre regesci jurati „in numele lui Ddieu, alu santei Mariei, alu santelor „Evangelii si alu semnului crucii, pe care stau manile V stre regesci, cumc a veti d a totu ajutoriulu „trebuintosulu saerului tribunalu de inquisitiune si sierbitoriloru lui in contra ereticiloru si apostatiloru, in „contra tuturoru, de catra carii acestia sunt favorati „si aparati si in contra ori caroru, fia aceia oricine, carii voru fi lucrandu mijlocitu s u nemijlocitu in contra acestui tribunalu sacru; precum si „c a Inaltimile V stre veti sili pre toti supusii Vostrii „a se supune rescripteloru papesci, care s'au datu „pentru apararea s ntei nóstre credintie catolice in

„contra ereticiloru si in contra aceloru carii incuviin-
„ti esa invatiaturile loru, carii le priimescu, le favo-
„r sa si le apara.“

Inaltimile regesci respuusera: „Noi juramu pre aceste!“

Dupa aceste arhiepiscopulu binecuvantandu d se: „Pentru acésta Ddieu se ve tiena la multi ani „pe Inaltimile V stre regesci si staturile V stre.“

Cei carii se mai află de fatia trebuira se depuna totu asemenea juramentu.

Acum se incep  citirea sentintieloru inquisitionii si a tribunaleloru mirenesci. In puterea aceloru pre langa ce prinsii nenorociti era dechiarati toti de infami si averile loru de confiscate, apoi si fusera condamnatii si anume. 1) Doctoru Augustinu Cazalla, capelanulu de curte alu imp ratulu Carolu V. c a luteranu la degradare si mórte pre rugulu de focu. 2) Frate seu, parochulu Franciscu de Biberu Cazalla, totu c a luteranu. Acesti frati amendoii torturati mai nainte in temnitia era pe aci se'si rev ce invatiaturile loru; mai tardiu insa reculegendu'si puterile, au suferitu cu destula barbatia mórtea prin focu. 3) Sor'a loru Beatrix, calugaritia, c a luterana, earasi fu arsa. 4) Trupulu mamei acestoru trei, carea fusese sotia lui Petru Cazalla presiedintelui dela departamentululu finantialoru. — Cas'a acestora fu derimata, eara pe locul acela se naltia unu monumentu barbaru de p tra in memori'a acelu auto de fe. 5) Preotulu Dr. Alfonso Perez, asemenea condamnatu la mórte prin focu si arsu. 6) Advocatulu Antoniu Herrezuello, totu c a luteranu cerbicosu, la focu. 7 si pana la 15 mai fusera arse inca noue persóne si anume cinci barbati, intre carii patru c a luterani, eara alu cincilea unu evreu, cum si patru femei, totu c a luterane, intre care fu si veduv'a unui generalu.

Mai fusera condamnatii la mórte inca alti unspredece insi, barbati si femei, carii insa abnegandu'si convectionile loru fusera pardonati de viétia, prefac ndulise pedeps'a in robia pe viétia si in portarea sacului numitu san Benito. Acestea persóne au fostu: Petru Sarmiento de Roxas comandantu, fiu alu marquisului Poza (Posa), so i'a lui, carea fusese dama de curte la regina, Joanu de Biberu Cazalla, unulu din cei cinci fratini si so i'a acestuia, sor'a lui Constantia veduv'a unui notariu, care avea treispredece prunci, Joanu de Ulloa Pereira, comandantu alu cavaleriloru Joaniti si

generalu en chef in Germania sub Carolu V., soçi'a advocatului Herrezuello si inca alte trei femei si unu barbatu.

Alte cinci persóne fusera condamnate la pedepse mai usióre, precum robia dela unu anu pana la 13, confiscarea averii, esiliu si alte asemenea. — Condamnate cu totulu 31 persóne.

Dupa citirea sentintieloru cei condamnati la mórte prin focu fusera pusi pre cate unu mágaru, in sa cu fati'a întórsa, seosi afara de pórtá, asiediati fiacare pre cate unu rugu*), in mijloculu caruia era intiepenitu cate unu paru, de care fusera legati unulu cate unulu cei destinati spre mórte. Mai nainte de a aprinde rugurile ucigasi isi facura atata gratia catra cei condamnati, cá demandara carneficiloru, cá mai anteu se'i sugrume, apoi se'i ardia. Numai Herrezuello, carele nicidecum nu a revocatu nimicu si carele pana la momentele din urma si a batutu jocu de tiranii sei ucigasi, a fostu arsu de viu, dopa ce mai anteu i s'a pusu in gura o veriga de feru cu tiepariu, pentrucá se nu póta strigá si invatiá crediti'a s'a.

In acelasu anu se mai arsera in 24. Sept. la cetatea Sevilla 21 ómeni, eara 80 insi fusera condamnati la alte pedepse. — Totu in acelu anu la 8 Oct. dopa re'ntórcerea tiranului Filipu II. dela Oland'a s'au mai arsu totu in Valladolid in onórea acestui tiranu 13 insi.

Eata acést'a se numesce la spanioli auto de fe, prin carea relegea eternulu Adeveru si charitatii crestine s'a falsificatu cu totulu si s'a prefacutu in legea celoru mai fioróse crudimi si omoruri, care au duratu, de si cu óresicare intrecurmari, pana la 1808 si relative pana la 1830.

In modulu acesta, adica prin auto de fe numai in nenorocit'a Spani'a s'au omoritu intre anii 1481 si pana la 1808 unu numeru de 34,658 ómeni; la robia pe viétia séu la galere au fostu condamnati 288,214 insi; in portrete au fostu arsi cei carii au scapatu cu fug'a 18,049; eara de vomu luá si seculii de mai nainte se póte computá, cá in Spania in urmarea persecutiuniloru relegiöse au peritu preste 500 mii de familii, eara alte atatea au fugitu din tíera.

Acum se'si mai ia cineva ostenéla se compute si numerulu celoru sacrificati de fanaticismulu relegiosu mai virtosu in Portugali'a, Itali'a, Sicili'a, Sardin'a,

Malt'a, Franci'a, Oland'a, Mexico si America de amead. Cei mai multi au suferitu pentru convictiunile loru, eara intre acestia multi din cei mai nobili ai poporului.

Ori cine picá odata in man'a inquisitionii trebuea se suferé neaparatu de vreun'a din nenumeratele pedepse si torturi inventate in acei seculi ai intunerecului, ai crudei tiranii si ai spurcatului fanaticismu.

Inquisitionea, adica episcopii si calugarii din care se compunea tribunalele ei, isi mai luasera de maccima, cá sunt crime si de acelea, care fara a fi eresa, totusi dau p r e p u s u de eresia, prin urmare cá cei carii cadu in prepusu trebue se fia tractati cá si ereticii, pentrucá adeverulu se ésa la lumina. Fiindcá procedur'a calugarésca erá fórté vicléna si fiindcá de alta parte se aplicá torturele cele mai fioróse, apoi se intielege de sine, cá tribunalele mai cu sama scotea orice vrea din gurile celoru torturati. Crimele pentru care ómenii nenorociti cadea in prepusu de eresia era de acelea, pe care proprie nu le póte comite nimini, pentru care in sa au peritu totusi multe mii de ómeni prin manile gádiloru; aceleasi era: descantatur'a, fermecatur'a, legamintea cu diavolulu; blasfemi'a séu sudalmile, nesupunerea la popi in cursu de unu anu dopa ce cineva fusese afurisitu; schism'a séu adica negarea si combaterea potestatii absolute si a infalibilitatii dumnedieesci, pe carea o pretindea in acei seculi pap'a dela Rom'a spre a supune la piciórele sale pe lumea intréga; impedecarea inquisitionii in lucrarile sale tiranice; denegarea juramentulu ce se cerea de catra calugari dela nobilii fruntasi ai tierii cá voru goní si nimici pe eretici; ne'voirea de a se desfiintiá statutele celoru cetati, care introdusera óresicare tolerantia; apararea ereticiloru prin advocati si juristi; invatiarea loru cum se scape de furi'a calugariloru; ascunderea de carti si alte charthii s. a., tóte acestea se pedesia prin torteri si mai pre urma prin mórte.

In tierile Germaniei nu s'au organisatu niciodata tribunale a n u m i t e pentru inquisitione, s'au trimisu in sa din timpu in timpu. Comisari de ai papii pre langa episcopii cei mai fanatici, carii apoi adesea suplinire fórté bine pe inquisitionea spanióla. In secululu alu 13-lea era unu calugaru anume C o n r a d dela Marburg, carele cá comisariu papescu a torturatu pre fórté multi ómeni, intre carii a fostu si grafina E l i s a b e t a, o femeia fórté cuviósa, eara anume in a. 1215 acelasu

*) Rogus, Scheiterhaufen.

Conrad arse la Strassburg pe optuieci de ómeni. In secululu alu 14-lea si anume la 1312 s'au arsu earasi multi ómeni in ducatul Austriei. Din secululu alu 15-lea ne este cunoscuta istori'a lui Joane Huss, Jeronimu scl. In secululu 16 s'au arsu o multime de laterani, eara anume la 1514 in Viena, 1527 la Múnich, Colonia, Pasavia, Mörzburg s. a. Dela mijloculu seculului alu 16-lea si pana la inceputulu sec. alu 18-lea in Germania si Austria n'au mai incaputu asiá numitul auto de fe, pentrucá ómenii se apucá de omoruri a la grosso prin resboie formale de cate 10 si 30 ani portate din interese religiose.

S'au scrisu si s'au vorbitu multe despre gónele suferite de crestini sub cativa imperati romani. Este insa fórté interesantu a trage paralela intre acelea góne si intre crudimile cáte au suferitu crestinii dela crestini, pentrucá se cunóscemu in catrau cade cumpan'a.

Dupa aceea nu va stricá se cercetamu si referintiele nóstre religiose din seculii 13 pana in alu 18-lea aici in patri'a nóstra*). B.

Profesiunea de credintia politica

a D. Georgiu cav. de Hurmuzachi, la alegerea preliminará urmata in Cernautiu la 4. Mart. 1863.

Domniloru! Onorabilulu comitetu de alegere asediatu de D-Vóstra din prea mare indulgentia mi-a facutu onórea cea nemeritata de a me pune in numerulu candidatiloru sei la locul vacantu de deputatu dietalu pentru orasiulu Cernautiu. Concedeti-mi se ve spunu, — ceea ce ve potu asigurá omenesce fara figura retorica, — ca in contradicere cu amicii mei nu aveamu nici decum pretensiunea de a ambituná representanti'a capitalei nóstre. Cu multiemita voieamu se refusu candidatur'a, ce mi se oferí inca la inceputu, ca-ei crediusemu ca numai unu cetatianu indigenu se representeze orasiulu; unu cetatianu indigenu dicu, care e familiarisatu din pruncia cu pro-

*) Despre inquisitione au scrisu mai multi. Ce la carele voiesce a strabate in secretele ei, isi póte castiga intre altele: Istori'a spaniolului Llorente, istori'a critica a inquisitionii spaniole, tradusa si in limb'a germana de J. K. Höch 1819—1822 4 tomuri. Joan Beringer, Der spanischen Inquisition Heimlichkeiten. Amberg, 1612. Relazione del Atto della Fede, che si è celebrato dell'oficio della Inquisitione di Valladolid nel giorno della ss. Trinità 1559 Bologna.

priile referintie ale tierei nóstre de coróna, care e crescutu la unu locu cu patri'a nóstra, si care cá nascutu in tíera nu numai intielege, ci, ceea ce e nespusu mai multu, care si simte tóte dorintiele si trebuintiele ei.

Dar intemplandu-se altufeliu, si necadiendu alegerea comitetului pe vreunu cetatianu si numai pe unu singuru indigenu, pe mine: consideru datorintia de onóre, a urmá chiamarei concietatieniloru mei si a me presenta cá candidatu de alegere in midiuloculu D-Vóstra.

S'a poftitu, cá „se dau in publicu cugetarile mele politice.“ Eu asiu crede, ca asiu poté fi scutitu de acést'a, si speru ca si D-Vóstra — mi veti dá dreptulu. Alu Bucovinei prin nascere, prin tóta ali-pirea, prin iubire si credintia traditiunala, prin starea si averea mea, si prin istori'a familiei mele, crescutu in midiuloculu D-Vóstra, concietatianu alu acestui orasiu prin proprietatea ereditaria de pamentu a familiei mele, nu ve potu fi necunoscutu, nu ve potu fi strainu.

Dar inca mai multu decatu acést'a; chiaru si formulata cu acuratetia cunósceti dór profesiunea mea politica. O cunósceti de 15 ani. Cincispredece ani sunt, — acea epoca memorabila candu blastemulu regimului absolutisticu reposatu se franse, si popóreloru Austriei le fu iertatu a respirá libere —, candu avui onóre, a ve impartasi intr'o adunare mare publica conchiamata anume cugetarile mele politice si ve invitai a le cercá, a le aprobá si a le face substratul unei petitiuni a tierei, carea cá icón'a Bucovinei se se astérna la treptele tronului imperatescu. Cu consimtire si bucuria primiserati atunci totu proieptulu meu si indata-lu puseserati in lucrare.

Deci, la cuprinsulu acestei petitiuni a tierei, adoptate de orasiulu intregu, de Bucovin'a intréga, cu venerabilulu Domnulu episcopu si intregulu lui cleru in frunte, — la acel'a me provocu acumu.

Tiparita in esemplare nenumerate ea se afla inca in multe mani. Si pentru ce óre aflà ea acestu resunetu in anelele tuturoru Bucovineniloru fara deosebire? Pentru ca pórtá tipulu celu fidelu alu dorintieloru loru celoru vechi si ferbinti. Si care sunt acelea? Iertati-mi, cá se deschidu unu esemplariu si se le amintescu numai pe scurtu. I. Nainte de tóte altele punctulu cardinalu alu confesiunei politice a fia carui Bucovinénu de omenia, autonomi'a tierei; II. dieta deosebita pentru Bucovin'a in Cernautiu; III. egalitatea

tuturoror religiiuniloru in tóta privintia cu suspenderea tuturoror asupririloru si poveriloru provenitóre din diferinti'a religiiunara; IV. egal'a indreptatire a natiunalitatiloru, intocmirea scóteloru populare, considerarea pamenteniloru, si altele; V. unu sinodu natiunalu din reprezentantii clerului, ai nobilimei, cetatienimei gr. n. u. si alegerea episcopului gr. n. u. prin acelasi; VI. regulare amesurata tempului a casei bericesci gr. n. u.; VII. administrarea fondului religiiunaru g. n. u. alu Bucovinei prin unu comitetu alesu din tóte starile cultului g. n. u. sub control'a dietei Bucovinei. — Mai departe: regularea tablei de tíera, carti catastrale; unu institutu de creditu in Bucovin'a pentru proprietarii de pamentu dominicalu si rusticalu, inlesnirea comerciului de margine cu Moldavi'a, moderarea pretiuriloru sarei, ce apasa pre poporulu mai seracu si impedecea cultivarea viteloru, delaturarea si respective modificarea unoru secaturi de accise si vami.

Acestea au fostu parerile mele si si ale D-V. ale tuturoror, si acelea nu s'au schimbatu. Tóte cestiunile politice si interesele Bucovinei, atatu acestea catu si cele de mai tardiu au aflatu in mine totdeauna celu mai sinceru representante — Inainte de tóte inse nu potu retacé, ca totudeun'a va fi un'a din suvenirile mele cele mai munde, a sci numele méu si alu intregi mele familii legatu de cestiunea vitala a patriei nóstre, de autonomi'a Bucovinei cea eluptata tardiu si cu greu. — Cine cunósce diferitele fase ale istoriei acestui scumpu triumfu, acel'a va sci si aceea, déca avemu si in catu avemu noi parte la densulu.

Domniloru! s'au auditu unele voci, ca n'aru fi cu scopu a tramite in dieta unu proprietaru mare cá deputatu alu orasiului. — Candu fui alesu la anulu 1848 de orasiulu Cernautiu deputatu pentru diet'a Galitiana cu ceialalti 3 domni, atunci guvernatoriului contelui Stadionu in numele deputatiunei, alu carei vorbitoriu avui onóre a fi, i-amu dechiaratu resolutiunea nóstra cea tare, de a nu luá parte la o dieta straina; ca dorinti'a generala si ferbinte a Bucovinei e, de a avé diet'a nóstra propria in Cernautiu si de cascigá independinti'a nóstra provinciala, deplin'a autonomi'a a tierei nóstre cu tóte folósele ei pentru orasie si sate, tocmai asiá, precum si-o dorescu vecinii nostri cei nobili si bravi din Galiti'a, pentru care a si petitiunatu tíer'a intréga la Maiestatea Sa Imperatulu. Si indata ne reintórseramu la Cernautiu.

Atunci'a mie, marelui proprietaru, nu-mi facú nimenea imputarea, ca n'asiu fi reprezentatu la ocasiunea acést'a dupa potintia interesele orasiului, dar mai ver-tosu aflá procederea mea consimtiementulu cordialu alu comitentiloru mei. Si ce contrastu si este intre interesele nóstre orasienesci si tieranesci? Au petitiunea tierei, ce cuprinde confesiunea nóstra politica comuna, cu a carei esecutare suntemu datori cu totii in solidaritate, nu o ati aprobatu si o-ati substernutu la treptele tronului imperatescu? Au D-Vóstra nu doriti autonomi'a tierei? resiederea tuturoror dicasterieloru supreme provinciale in Cernautiu? Indreptatire egala a confesiuniloru si a natiunalitatiloru? Scóle populare? Regimu constitutiunalu? Eu credu, ca orasiele si satele armoniaza in aceste dorintie. Asiá sunt de impletite unulu cu altulu interesele amendurora, incatu unulu fara de altulu nu póte prosperá, nu póte esistá. — De aceea trebuie se cugetu, ca suspiciunatorii insusirei celei fórté eventive a proprietatii cei mari se impedecea numai de independinti'a caracteriului candidatului, carea nu e necunoscuta. De, la casulu acest'a n'amu decatu cu consecuintia a ve urá de deputatu la dieta vreunu lingáu servilu politicu. — Dedatu totudeun'a, a-mi cautá singuru de cale, din parte-mi cu indatinat'a-mi independintia voiu cautá adevverulu numai acolo, unde potu sperá ca-lu voiu aflá, in interesulu bine intielesu alu comitentiloru mei, in convictiunea si consciinti'a mea.

Concedeti-mi a cuprinde pe scurtu punctele principale ale cugetariloru mele politice. In privinti'a binelui specialu alu tierei nóstre de coróna si alu capitalei indeosebi, cele mai de frunte sunt cele formulate in petitiunea desu citata a tierei, care parte mare spre bucuria ni s'au si implinitu, parte sunt inca nerealisate. Preste tóte autonomi'a provinciala a Bucovinei, autonomi'a la orasie si sate, in biserica si scóla, in comun'a cetatienésca si satésca, dejudecarea indreptatirei individulu dupa mesur'a concurintiei la sarcinele comune, onórei si binelui capitalei nóstre fara restringeri religiiunare, nationale ori polltice. — Dar si priimirea cea sincera, atatu cordiala catu si multiemitoria a institutiuniloru liberale — daruite cu marinimia de grati'a Imperatului popóreloru Austriei! Totu deodata convictiunea despre necesitatea deplinirei defectuósei nóstre constitutiuni promise de gratia Maiestatii Sale Imperatului pentru realisarea garantiiloru libertatii, ale binelui si ale fericirei imperiului intregu, precumu sunt: Pres'a ade-

veratu liberala, dreptulu asociatiunei libere, reorganizarea si simplificarea ceruta de tempu a administratiunei si reducerea organeloru eii pana la minimulu impusu de esecutarea administratiunei proprie, crearea unei justitii grabnice si eftine prin introducerea reformeloru de justitia recerute de seculu, ale oralitati ii si publicitatii in procedur'a civila si penala, cu deosebire in sa zidulu tuturoru libertatiloru civile si politice ale poporulu: institutul juratiloru in procedur'a penala, precumu si in deliectele de presa.

Acestea, D-loru! sunt cugetarile mele politice; ele sunt totu cele vechi si voru remané neschimbate si pe venitoriu; ca-ci au trecutu preste unu tempu greu de probe. Au trecutu preste ele fantasmele starei de asiedia si ale reactiunci triste si desnervatore ale unui dieceniu lungu; ele in sa au remasu nevatemala; ele nu me voru parasí neci candu si odata le voi lasá mostenire copiiloru mei. — Ne patronatu de nimeni decatu de increderea D-Vóstra, neluatu sub aripele scutitóre, ale vreunei influentie normative mai inalte, sum ambitiosu, a avé radimulu meu numai in cugetarile mele si in nedependinti'a caracterului meu, precumu si in consimtiementulu D-Vóstra. Déca aveti lipsa de unu astufeliu de ablegatu, bine, me voiú aflá a dóu'a óra multu onoratu prin increderea concietatieniloru mei. De nu, me voiú reintórce in modest'a singuratare, din carea si acum n'amu esitu de buna voia, relasandu in sa dorintiele mele cele mai sincere si mai calduróse pentru o representatiune démna si neaternatóre a capitalei nóstre.“

„Tr. T. R.“

Cultivarea viiloru.

(Urmare).

Dupa metod'a asta nouá se alegu primavér'a — la tufa — doua vitia, care sunt mai bune si sanatósá se curatia si apoi se rotundiescu pana la 10—12 ochii, si dupa aceea se pléca (crucienduse) ácestea — vitiele — aprópe de trupina, precumu vedemu de fig. 1 a-a. Plecarea acest'a este unu lucru principalu si trebuie se se faca chiaru de ar' si crep'a (plesni) viti'a cevá, si vitiele sunt asia a se pleca, in catu se via capetulu celu rotunditu aprópe de pamentu; precumu ne arata fig. au ácestea doua vitia fig. 1 a-a. misiunea de a produce fructe in acestu anu. — Afilanduse trupinele aprópe de olalta*), se impreune

*) La acest'a plantare sunt a se pune trupinele 4—5 urme un'a de alta in tiere, cá asia se aiba

vitiele ácestea (fructabile), pentrucá se ramaie in pozitiune vechi s'au datu, si spre a se potea tienea mai bine se pune unu pociumbu la capetulu loru. — Dintre vitiele ce se afla la trupina se rotundie doua, celea mai bune, pana la unu ochiu, fig. 1 b-b, care crescú si servescu in anulu viitoriu de vitia fructabile. — Celea la vitia si ochi, ce se mai afla inca la trupina se taia si curatia de totu.

Vitiele fructabile a-a se pleca**) cu capetile

fiesce-care viti'a — ce a dése-ori ajunge lungime de 3—4 si mai multe urme — locu destulu spre a se intende, ca din contra ar' fi omulu silitu se puna un'a preste ceea-lalta, ce ar fi pentru punctele stricatiosu, pentrucá lipsindule loculu debuintiosu si fiindu umbritu nu se ar' poté desvoltá si cóce bene. — Crescendu vitiele (pentru producerea fructeloru in anu viitoriu) mai lungi de 5 urme ar' fi se se rotundia, pentrucá bucatiiele care ar' cresce de acumu in nainte nu ar' poté se se cóca; numai la asta rotundi este a se bagá de sama, cá se se intemple catra luna lui Augustu séu mai tardiu; prin asta rotundia numai ca ar' poté se se cóca bine lemnulu pana acumu crescutu, ci pucinulu sucu ce ar' mai curge ar' servi de relatucementu ochiloru fructibili. Departare tiereloru de olalta póte fi 2¹/₂—3 urme. Si ácéstá aterna multu dela asiediarea (diecerea) locului, ad. pe siesu trebuie se fia departarea mai mare, pana candu pe unu dealu costisio — mai alesu catra amédú asiediatu — póte fi mai mica, pentrucá influinti'a sórelui e cu multu mai mare.

**) Prin plecarea vitieloru la pamentu se ajunge mare folosu; pentrucá: a) din fiesi-ce-care ochiu fructibilu cresce cate o imbladitia, care are cate doi srruguri; pana candu déca se afla ácestea vitia in susu, nu póte fia care ochiu produce fructe, pentrucá prin nabusirea sucuriloru sterpe — in primavéra — nu a rare-ori batu vitiele in susu si asia fructele nu apuca a se preface, de unde apoi vine, de cum-vá nu lipsescu de totu, ca sunt mici; pana candu la vitiele calcate mai alesu déca se cruciescu preste radacina — nu se póte asia lesne, ma de locu intempla, fiindu-ca curgerea sucului e — precumu se scia mai tare in susu, si asia la ácéstéa pe lunga nutrementulu de tómn'a numai pcinu sucu póte strabate, care e de lipsa spre formarea fructeloru. b) fiinduca vitiele plecate sunt mai aprópe de pamentu, asia dara caldur'a si aboru au o influentia mai mare pre fructe; despre folosulu apropierii de pamentu se póte omulu fórte lesne convinge prin cercari, si cu zaharometru va afla de siguru ca strugurii aprópe de pamentu au totu-de-a-un'a cu 2—3 % (proc.) zaharu mai multu decatu cei ce se afla susu pe trupina; e lucru firescu, ca aceea pe lunga caldur'a ce o capata de a dreptulu dela sóre, ei mai vinu in folosu radiele ce se res-

loru catra trupina, pentrucă se erutia poterile ei, fiindca de nu se ar' plecá acestea (vitiele) cu capelele loru catra pamentu, precumu vedemu la fig. 1 a-a, ci se ar' lasa se crésca in susu, atunci'a ar' absorbe séu suge poterile tropiniei intratata, in catu in scurtu se ar' nimici fructibilitatea ei, a tropinei.

Nu este netrecutu de lipsa, cá vitiele ce seau alesu pentru productiunea (a-a) asia se se plece in catu se se crucésca de asupra trupinei, ci densele se potu plecá in laturi séu dupa cumu ar' veni mai comod. — Catu au a se scurta acestea vitie aterna dela insusirele, poterea pamentului si dela cocerea lemnului ce formédia viti'a, asia dara numerulu ochiloru ce au se remana, si pre care noi mai susu iamu determinatu (10—12) nu se póte privi cá norma.

Fig. 2 ne representa cumu au crescutu si seau prefacutu tufele, care in primavéra séu lucratu si rotunditu dupa metod'a cea nóua. Trebuie se conclucramu, cá uai alesu din cei doi ochi fig. 1 b-b. lasati, se cresca doua vitie bune si poteróse (fig. 2 b-b.) care servescu in anu viitoriu spre producerea fructelor. — De ce crescu acestea dóua vitie mai tare, cu atat'a remane tuf'a mai sanatósá si in potere; fiinduca cu catu se prefacu vitiele mai bine, cu atatu mai tare crescu si radecinele tufelor, si cu atatu mai pucinu sucu strabate la vitiele fructibile a-a, pentruca sucurile este sterpe au o cale mai deschisa si libera a sui si cercula in vitiele b-b ce crescu in susu. — Fiesce-si-care din acestea vitie nu se potu (séu nu trebuie) rotundíte, pana candu nu au 15—20 foi. — Decumva acestea vitie nu se ar' rotundi de locu e cu multu mai bine, fiinduca ochii dormitori nu se ar' intarítá (miscá) spre crescere (la rotundiare loru cu finea lui Augustu seu mai tardiv de siguru nu se intempla, pentruca circulara sucului e slaba), si si pentru aceea cá vitiele ce crescu au insusirea de a trage suculu totu catra vérvu, prin care lucrare se afectionedia ochii (muguri). —

Plecanduse vitiele fructifere a-a preste trupina si cu vérvurile loru catra pamentu se ajunge aceea

frangu dela pamentu; pe lunga acesta densi nu sufera atata recéla preste nópte, carei de susu, pentruca prin neaperarea pamentului caldur'a, ce o atrase preste di temperatur'a se miceste, si prin asta cuantitatea zaharului, ce face unu factoru principalu la struguri — se marésce.

inaintare, ca suculu ce strabate la densele lucrédia mai multu spre ingrasierea ochiloru, care apoi se prefacu in vitie fructibile fig. 2 c-c. — Mai antaiu se preface ochiulu, ce se afla mai aprópe de trupina, si dupa densulu urmédia in sieru ceialalti. — In casu, candu se ar' lasá numitele vitie principale (fructabile) a-a se sté in susu in locu de a fi plecate, atuncea suculu mereu ar' curge pana la capetulu vitieloru, prin urmare nu se ar' perfecioná toti ochi ci numai trei séu patru la capetulu vitieloru principale, pana candu ceialalti ar' remané in statulu dormirei si neprefacuti séu in casulu celu mai favoritoriu ar' face numai de aceea vitie, care nu ar' produce fructe. —

Capatandu vitiele fructibile c-c fórté pucinu nutremente dela trupina este netrecutu de lipsa, cá dupa ce va tréce in florirea spicurilor de struguri si bóbele incepu a se preface, se se rotundia acestea, inse asia in catu se remana numai patru foi (frundia) de asupr'a fructelor (strugurilor) celoru mai din urma, pentruca prin acesta manipulare ar' veni si si vine in folosulu strugurilor nunumai pucinulu nutremente celu capata dela trupina, ci si acidu carbonicu, celu sugu frundiele din atmosfera. — Rotundiarea séu rumperea acesta (a capetelor) trebuie se se repetédia mai adeseori. — Prin acesta rotundiare se desvolta adese-ori ochi la vitiele fructibile; dara asta desvoltare nu face neci o stricatiune, pentruca fara de aceea vitiele principale a-a se rotundiescu in primavéra viitóre pe la unu ochiu si locul loru se suplinesce prin vitiele b-b. — Fórté bine trebuie se ingrigimu cá nu cumvá se se rumpa frundiele ce se afla de asupra loru, pentruca densele sunt unu laboratoriu chemicu, in care se prelucra tóte sucurile ce se capata dela trupina catu si celea ce le atrase din atmosfera, si care dupa acesta devinu in celele pentru fructe si lemn; — din contra partiele componente, ce sunt curgátóre (fluide) séu numai gasu, si care nu súnť apte séu dóra tocm'a stricatióse vitiei plantelor se departu prin canalurile spirale, ce se afla la marginile frundiilor, si pre care le-amu descoperitu eu. De aceea se vede de ce trebuintia mare sunt frundiele.

Prin metod'a asta nóua, mai alesu prin plecarea vitieloru fructibile la pamentu se dobendesce si acelu folosu, ca strugurii se cocu cu dóua pana trei septemani mai tempuriu si capata unu gustu mai placutu, decatú au aceia, ce crescu pre vitiele insusu statatóre.

(Va urmá.)

Ochielarii mei.

Ochii mei nu au tarie
 Se patrunda de-unu popasu,
 Opticii cu bucurie
 Ochielari ami pusu pe nasu.
 Nu'i portu inse dî si tiéra,
 Adica necontenitu,
 Ca-ci mi-e frica cá nu'n téra,
 Fanfaronu se fiu numitu.

Inse multe lucruri mari
 Adesu vedu prin ochielari!

Candu nu'i amu pe nasu, imi pare
 Ca unirea s'au finitu.
 Ca de adi cu'ncredintiare
 Nui nimica de doritu.
 Cumu ei punu, ei imi arata
 Pe-asta dina c'o iubescu,
 Peste mari indepartata
 De pe tiermulu romanescu.

Vedeti dar ca lucruri mari,
 Eu privescu prin ochielari!

Candu ei amu pusi in cutia,
 Si cu ea in buziunarin,
 In prea mundr'a Romania
 Nu'ntalnescu nici unu talhariu.
 Cumu i-asiediu la ochi, in tiéra
 Vedu coticari de totu fatali:
 Chiaru din cei ce se declara:
 Patrioti pre liberali.

Dè, apoi nu'su lucruri mari,
 Ce vedu eu prin ochielaru?

Scriindu gifre, dese óre
 Fara ii, imi nalucescu,
 Ca si eu candu-và sub óre
 Voiu se me inbogatiescu.
 Cumu ei punu pe locu mi-arata,
 C'ast'a vecinicu nu va fi;
 In a nóstra tiéra lata
 Catu onestu voiu vietui.
 Eata dar ca lucruri mari,
 Eu privescu prin ochielari!

Fara densii mundr'a-mi draga,
 Ingeru dulce o gasescu;
 Si ca viéti'a ei intréga
 Mi-o jertfeste. c'o iubescu!
 Dar' puindoi, vedu minune!
 Vedu istu ingeru incantato,
 Ca adese córne'mi pune,
 Cá si eu l'alu ei barbatu.
 Vedeti dar' ca lucruri mari,
 Adesu vedu prin ochielari!

Cate-odata mi se pare,
 Candu cu ei la ochi nu sunt,
 C'unu poetu grosavu de mare
 Toti me credu pe-acestu pamentu.
 Inse'nclip'a, in menut'a,
 Ce'i voiu pune eu pe nasu,
 Vedu aevea ca'su din sut'a
 Bardiloru fara pegasu.

Apoi dieu nu'su lucruri mari,
 Ce vedu eu prin ochielari?

Din poesiele lui G. T e n t u, Jassi 1862